

Läti Vabariigi 1922.a. Põhiseadus (Hilisemate täienduste ja parandustega-2009 ja 2014.a. preambulaga).

(NB Tärnid lisasin muudetud artiklite ette, selguse mõttes, mina, tõlkija Koit Laineste.Vt. Maailma konstitutsioonid. Sulgudes on tõlkija märkused, mis võib, et tagada originaalilähedus, ka ära kustutada. Läti ja vene keelses tekstis on sulgudes toodud ära muudatuste tegemise aeg jne., minu poolt kasutatud inglise keelses tekstis need märkused puuduvad. Lätis nimetatakse-kirjutatakse peaministrit *minister presidendiks* ja valitsust *ministrite kabinetiks*. Saeima on tõlgitud Seimiks, mitte Riigikoguks, nagu on meil. Inglisekeelses tekstis on aga mõlemate riikide esinduskogu nimeks Parlament. Läti V Põhiseaduse tõlkisin Läti V Konstitutsiooniks, sest viimane nimetus on kergemini leitav. Tekstis viidatavad artiklid-numbrid jätsin sõnaliselt kujutatud vormi, nagu oli läti keelses tekstis. Inglisekeelses tekstis on need asendatud numbritega. Läti Vabariigi 1922.a. tekstis kasutasin sõnu minister president ja ministrite kabinet.05.11.2011.a. KL.)

Läti Vabariigi Konstitutsioon (Latvijas Republikas Satversme)

Preambula

Läti riik, mis kuulutati välja 18. novembril 1918.a., on loodud Läti ajalooliselt ühendatud territooriumil, ning väljendades Läti rahva vankumatut tahet luua võõrandamatu enesemääramise õiguse alusel oma riik, et tagada Läti rahva olemasolu ning areng, oma keel ja kultuur sajanditeks, et tagada Läti rahvale ja kõigile heaolu edendamise vabadus.

Läti rahvas sai oma riigi iseseisvusvõitluses. Vabalt valitud Asutav Kogu aitas moodustada valituse ja võttis vastu Konstitutsiooni.

Läti rahvas ei tunnista nende vastast okupatsiooni ja taastas vabaduse, uuendades riigi järjepidevuse alusel oma riikliku iseseisvuse 4. mail 1990.a. Nad austavad oma vabaduse kaitsjaid, mälestades võõrvõimude ohvreid ja mõistes hukka kommunistliku- ja natsionaalsotsialistliku totalitaarse korra sooritatud kuriteod.

Läti on demokraatlik ja põhineb õigusel, on sotsiaalne ja rahvusriik põhinedes inimväärikusel ja vabadusel; ta tunnistab ja kaitseb inimõigusi ja austab vähemusi. Läti rahvas kaitseb oma suveräänsust, samuti ka Läti riigi sõltumatust, territooriumit, territoriaalset terviklikkust ja demokraatlikku valitsust.

Traditsioonilist Läti identiteeti Euroopa kultuuriruumis on kujundanud läti ja liivi rahvatarkuse traditsioonid, läti keel, universaalsed inimõigused ja kristlikud väärtused.

Lojaalsus Läti keelele kui ainsale riigikeele, vabadus, võrdsus, solidaarsus, õiglus, ausus, tööeetika ja perekond on ühiskonna sidususe aluseks.

Igaüks hoolitseb enda, oma lähedaste ja ühiskonna ühise heaolu eest, tegutsedes teiste inimeste, tulevaste põlvkondade, keskkonna ja looduse suhtes vastutustundega.

Teadvustades enese võrdväarsust rahvusvahelises kogukonnas, Läti kaitseb oma rahvuslikke huve ja soodustab jätkusuutlikku ja demokraatlikku arengut ühinenud Euroopas ja maailmas.

Jumal, õnnista Lätimaad.*

((*Vastu võetud 20.06.2014)).

Läti rahvas kehtestas vabalt valitud Asutaval Kogul järgmise Konstitutsiooni:

I jagu.

Üldmäärused.

§1.Läti on sõltumatu ja demokraatlik vabariik.

§2.Läti riigis kuulub suverääne võim rahvale.

§3.Läti riigi territooriumi moodustavad rahvusvaheliste lepingutega sõlmitud piirides Liivimaa, Latgale, Kuramaa ja Semgali. ((Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale.))

*§4.Läti Vabariigis on riigikeeleks läti keel.

Läti riigilipp on punane ja valge laiuga.

*(15. okt.1998.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 06.11.98.a.)

II jagu.

Seim. (Saeima)

§5.Seim koosneb sajast rahvaesindajast.

§6.Seim valitakse üldistel, võrdsetel, otsetel, salajastel ning proportsionaalsetel valimistel.

§7.Läti jaotub üksikuteks valimisringkondadeks kus iga valimisringkonna poolt Seimi valitavate saadikute arv määratakse kindlaks proportsionaalselt antud valimisringkonna valijate arvuga.

*§8.Valimisõigus kuulub täisõiguslikele mõlemast soost Läti kodanikele, kes on saanud valimiste esimeseks päevaks saanud kaheksateistkümne aastaseks.

*(27.jaanuari 1994.a. seaduse sõnastuse järgi.)

§9.Seimi võib olla valitud igasugune täisõiguslik Läti kodanik, kes on saanud valimiste esimeseks päevaks kahekümne ühe aastaseks.

§10.Seim valitakse neljaks aastaks.

*(4.detsembri 1997.a. seaduse sõnastuses, jõustus 31.12.97.a.)

*§11.Seimi valimised peavad olema viidud läbi oktoobri esimesel laupäeval.

*(4.detsembri 1997.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 31.12.97.a.)

§12.Vast valitud Seim tuleb oma esimesele istungjärgule kokku novembri esimesel teisipäeval, samal päeval lõppevad Seimi eelmise koosseisu volitused.

*§13.Kui Seimi laialisaatmise juhtumil Seimi liikmete valimised toimuvad mõnel teisel ajal, siis selline Seim tuleb peale selle valimist hiljemalt kuu möödumisel kokku ja selle volitused lõppevad kolme aasta pärast novembri esimesel teisipäeval koos äsja valitud Seimi avamisega.

*(4. detsembri 1997.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 31.12.1997.a.)

*§14.Ühe kümnendiku valijate poolt on õigus kuulutada välja rahvahääletus Seimi laialisaatmise küsimuses. Kui Seimi laialisaatmise küsimuse lahendamiseks korraldatud rahvahääletusel hääletas valijate enamus ja äärmisel juhul kaks kolmandikku valijate üldarvust, kes osalesid viimastel Seimi valimistel, siis loetakse Seim laialisaadetuks. Seimi tagasikutsumise rahvahääletuse õigust ei saa kasutada aasta jooksul peale Seimi kokkukutsumist ja aasta enne Seimi volituste lõppu, riigi Presidendi volituste kehtimise viimase kuue kuu kestel, ega varem kui kuus

kuud peale eelmist Seimi laialisaatmise rahvahääletust.

Valijad ei saa Seimi üksikuid liikmeid tagasi kutsuda.

*(8.aprilli 2009.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 02.11.2010.a.)

§15.Seimi istungid toimuvad Riias ja vaid erakorralistel asjaoludel võib Seim koguneda mingis teises kohas.

§16.Seim valib oma juhatuse, mis koosneb esimehest, kahest tema seltsimehest ja sekretäridest. Seimi juhatus tegutseb alaliselt terve volituste kestuse aja.

§17.Vastvalitud Seimi esimese istungjärgu avab eelmise Seimi esimees, või juhatuse ülesandel, keegi juhatuse teine liige.

*§18.Seim kontrollib oma liikmete volitusi ise.

Seimi liikme volitused saab Seimi valitud isik, kui ta annab Seimi istungil järgmise piduliku töötuse:

“Mina, võttes endale Seimi liikme kohustused, töotan (pidulikult luban) Läti rahva ees, et olen ustav Lätile, kindlustada selle suveräänsust ja läti keelt, kui ainsat riigikeelt, kaitsta Lätit kui sõltumatut ja demokraatlikku maad ning täita vastutustundlikult ning teadlikult oma kohustusi. Ma kohustun pidama kinni Läti Konstitutsioonist ning seadustest”.

*(30.aprilli 2002.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 05.11.2002.a.)

§19.Seimi juhatus kutsub istungjärke kokku ja määrab Seimi korralised ja erakorralised istungjärgud.

§20.Seimi juhatus peab määrama Seimi istungi, kui seda nõuab Vabariigi President, või vähemalt kolmandik Seimi liikmetest.

*§21.Kodukorra ja tegevuse korra määratlemiseks töötab Seim endale välja juhendi. Seimi töökeeleks on läti keel.

*(30.aprilli 2002.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 24.05.2002.a.)

§22.Seimi istungid on lahtised. Seimi kümne liikme, Vabariigi Presidendi, peaministri või kellegi ministritest nõudmisel, võib Seim kohalviibivate liikmete kahekolmandikulise poolthäälte enamusega, viia läbi kinnise istungi.

§23.Seimi istungid on kehtivad, kui sellel osaleb selle liikmetest vähemalt pool.

§24.Seim võtab vastu otsuseid, erandiks Konstitutsiooniga ettenähtud juhtumid, kohalviibivate liikmete absoluutse poolthäälte enamusega.

§25.Seim valib komisjonid, määratleb nende liikmete arvu ning ülesanded. Komisjonil on õigus nõuda üksikutelt ministritelt ja omavalitsuse organitelt oma tegevuseks vajalikke andmeid ja selgitusi, aga samuti kutsuda oma istungitele vastavate ministeeriumite ja omavalitsusorganite vastutavaid esindajaid. Komisjonid võivad töötada ka istungjärkude vahelisel ajal.

§26.Seim on kohustatud kindlaksmääratud juhtudel nimetama parlamendi uurimiskomisjonid, kui seda nõuab vähemalt kolmandik Seimi liikmetest.

§27.Seimil on õigus esitada peaministrile või üksikule ministrile järelepärimisi ja küsimusi, millistele nad peavad vastama isiklikult või nende poolt volitatud vastutavate ametiisikute kaudu. Peaminister või minister peavad Seimi või selle komisjoni nõudmisel esitama neile vastavad dokumendid ja aktid.

§28.Seimi liiget ei saa võtta vastutusele kohtulikult, administratiivkorras ega ka distiplinaarkorras nende kohustuste täitmisel hääletamiste või arvamusede eest. Seimi liige võib olla võetud kohtulikult vastutusele, kui ta, kuigi täites oma kohustusi, levitab:

1)teadlikult valelikke au riivavaid andmeid;

2)era- või perekonnaelu au riivavaid andmeid.

§29.Seimi liiget ei või arreteerida; tema pool ei või teostada läbiotsimist või piirata teisiti ta isiklikku vabadust, kui selleks ei ole Seimi nõusolekut. Seimi liige võib olla arreteeritud, kui ta tabatakse kuriteo toimepanekul. Igasugusest Seimi liikme arestist tuleb kahekümne nelja tunni kestel teatada Seimi esimehele, kes lähimal Seimi istungil teatab sellest, et võtta vastu otsus Seimi liikme (kinnipeetu) edasisest aresti all hoidmisest või vabastamisest. Istungjärkude vaheajal ja istungjärgu eelsel ajal otsustab Seimi liikme edasise kinnipidamise küsimust Seimi juhatus.

*§30.Ilma Seimi loata ei või Seimi liikme üleastumise suhtes alustada kohtulikku juurdlust

või määrata administratiivset trahvi.

*(4. detsembri 1997.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 31.12.97.a.)

§31. Seimi liikmel on õigus keelduda tunnistuste andmisest:

1) isikute kohta, kellele temale, kui rahvaesindajale, nad usaldasid mingeid fakte või andmeid;

2) isikute kohta, kellele ta oma rahvaesindaja ametikohuseid täites usaldas mingeid fakte või andmeid;

3) faktidest ja andmetest kui sellistest.

§32. Seimi liige ei või ise, ega kellegi teise isiku nimel võtta riigilt vastu tellimusi või kontsessioone. Käesoleva paragrahvi määrused puudutavad ministreid, kuigi nad ei ole olnud Seimi liikmeteks.

§33. Seimi liikmed saavad riigikassast töötasu.

§34. Seimi ja selle komisjonide istungite aruannete eest, kui need vastavad tegelikkusele, ei või kedagi vastutusele võtta. Seimi ja selle komisjonide suletud istungite informatsiooni võib avaldada vaid Seimi juhatuse või selle komisjonide loaga.

III jagu.

Vabariigi President. * (Valsts Prezidents)

*§35. Vabariigi President valitakse neljaks aastaks.

*(4. detsembri 1997.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 31.12.97.a.)

§36. Vabariigi President valitakse salajasel hääletamisel vähemalt viiekümne ühe Seimi liikme poolthäälega.

*§37. Vabariigi Presidendiks ei või valida isikut, kes ei ole saanud neljakümne aastaseks.

Vabariigi Presidendiks ei saa valida topeltkodakondsusega isikut.

*(4. detsembri 1997.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 31.12.97.a.)

§38. Vabariigi Presidendi ametikoht on kokkusobimatu teiste ametikohtadega. Kui isik, kes on valitud Vabariigi Presidendiks, on Seimi liige, siis ta peab Seimi liikme mandaadist loobuma.

*§39. Üks ja sama isik ei või olla Vabariigi President järjest üle kaheksa aasta.

*(4. detsembri 1997.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 31.12.97.a.)

§40. Lähimal, peale valimist, Seimi istungil, võttes endale Vabariigi Presidendi ametikohustused, ta annab piduliku lubaduse: „Töotan, et pühendan kogu oma tegevuse Läti rahva heaoluks. Ma teen kõik, milleks minule võimalused antakse, et soodustada Läti Riigi ja selle elanike head käekäiku. Ma hakkan arvestama vaimulikega ja hakkan pidama kinni Läti Konstitutsioonist ning selle seadustest. Ma hakkan olema kõige suhtes õiglane ja ning täidan kohusetruult oma kohustusi“.

§41. Vabariigi President esindab riiki rahvusvahelistes suhetes, nimetab ametisse Läti ja võtab vastu välisriikide diplomaatilisi esindajaid. Ta täidab Seimi poolt ratifitseeritud rahvusvaheliste lepingute suhtes vastu võetud otsuseid.

§42. Vabariigi President on riigi relvajõudude kõrgeim juht. Sõja juhtumil ta nimetab ametisse Ülemjuhataja.

§43. Vabariigi President kuulutab Seimi otsuse alusel välja sõja.

§44. Vabariigi Presidendil on õigus sõjaliseks kaitseks võtta ette hädavajalikke meetmeid, kui mingi teine riik kuulutas Lätile sõja või kui vaenlane ründab Läti piire. Koos sellega kutsub Vabariigi President viivitamatult kokku Seimi, milline teeb otsuse sõja kuulutamisest ning selle algusest.

*§45. Vabariigi Presidendile kuulub kurjategijatele, kelle suhtes on kohtuotsus jõustunud, armuandmise õigus. Selle õiguse kasutamise maht ning kord määratletakse spetsiaalse seadusega. Amnestiat kingib Seim.

*(4. detsembri 1997.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 31.12.97.a.)

§46.Vabariigi Presidendil on õigus kutsuda kokku ja juhtida valitsuse erakorralisi istungeid, määrates kindlaks nende istungite päevakorra.

§47.Vabariigi Presidendile kuulub seadusandliku initsiatiivi õigus.

§48.Vabariigi Presidendil on õigus tõstatada Seimi laialisaatmise küsimus. Sellisel juhtumil peab toimuma rahvahääletus. Kui üle poolte rahvahääletusest osavõtnud kodanikke on Seimi laialisaatmise poolt, siis see loetakse laialisaadetuks ja peab olema kuulutatud välja uue Seimi valimised, millised peavad toimuma hiljemalt kahe kuu jooksul, lugedes Seimi laialisaatmise päevast.

*§49.Kui Seim on saadetud laiali, siis laialisaadetud Seimi liikmete mandaat säilitab oma jõu kuni Seimi uue koosseisu istungi alguseni, kuid endise Seimi istungid võivad toimuda vaid siis, kui Vabariigi President sellise kokku kutsub. Selliste istungite päevakorra määrab kindlaks Vabariigi President. Hiljemalt kolme- ja vähemalt kahe kuu jooksul peale Seimi tagasikutsumist, peavad toimuma uued valimised.

*(08.04.2009.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 02.11.2010.a.)

§50.Kui rahvahääletusel on üle poolte kodanike poolt antud hääl Seimi laialisaatmise vastu, siis Vabariigi President loetakse tagandatuks ja Seim valib tagandatud Presidendi allesjäänud ametiajaks uue Presidendi.

§51.Vähemalt poolte kõigi Seimi liikmete ettepanekul, Seim oma kinnisel istungil kõigi Seimi liikmete kahekolmandikulise poolthääle enamusega võib võtta vastu otsuse Vabariigi Presidendi ametist tagandamisest. Peale sellise otsuse vastuvõtmist valib Seim viivitamatult uue Presidendi.

§52.Kui Vabariigi President loobub oma ametikohast, sureb või kutsutakse enne ametiaja lõppu tagasi, täidab Vabariigi Presidendi kohustusi, enne Seimi poolt uue Presidendi valimist Seimi esimees. Täpselt samuti täidab Seimi esimees Vabariigi Presidendi kohustusi siis, kui viimane asub välismaal või kui on tekkinud muud ametikohuste täitmist takistavad asjaolud.

§53.Vabariigi President ei vastuta oma poliitilise tegevuse eest. Kõik Vabariigi Presidendi korraldused peavad olema kontrassigneeritud peaministri või vastava ministri poolt, kes sellega võtavad nende korralduste eest vastutuse endale, erandiks juhtumid, millised on nähtud ette neljakümne kaheksandas ja viiekümne kuuendas paragrahvis.

§54.Vabariigi President võib olla võetud kriminaalvastutusele, kui Seim annab selleks nõusoleku oma liikmete vähemalt kahekolmandikulise poolthääle enamusega.

IV jagu.

Valitsus (Ministrite kabinet.) (**Ministru cabinets**)

§55.Valitsus koosneb peaministril ja tema poolt valitud ministritest.

§56.Valitsus moodustatakse isiku poolt, kes on Vabariigi Presidendi poolt selleks nimetatud.

§57.Ministrite arv, nende volituste maht, nagu ka riigiasutuste vahelised suhted määratakse kindlaks seadusega.

§58.Valitsusele on allutatud riigi juhtimise organid.

§59.Oma kohuste täitmiseks peab peaministril ja ministritel olema Seimi usaldus ja nad on oma tegevuse eest Seimi ees vastutavad. Kui Seim väljendab peaministrile umbusaldust, siis läheb erru terve valitsus. Kui aga on avaldatud umbusaldust üksikule ministrile, siis viimane annab erruminekuavalduse ja tema asemel kutsub peaminister ametisse teise isiku.

§60.Valitsuse istungeid juhatab peaminister, aga tema äraolekul see minister, keda ta selleks volitas.

§61.Valitsus arutab kõiki üksikute ministeeriumite poolt väljatöötatud eelnõusid ja küsimusi, millised puudutavad mitmete ministeeriumite tegevust, aga samuti üksikute valitsuse ministrite poolt tõstatatud riikliku poliitika küsimusi.

§62.Kui riiki ähvardab välisvaenlane, või siis sisevaenlane või (mingis) selle osas toimusid või ähvardavad toimuda siserahutused, millised kujutavad endast ohtu eksisteerivale riigikorrale, siis ministrite kabinetil on õigus kuulutada välja erakorraline seisukord, teavitades sellest kahekümne nelja tunni jooksul Seimi juhatust, milline (teatab toimunust) valitsuse määrusest viivitamatult Seimile.

§63.Ministrid, isegi kui nad ei ole Seimi liikmed, aga samuti ministrite poolt selleks volitatud ametiisikutel on õigus osaleda Seimi ja selle komisjonide istungitel ja esitada eelnõudele täiendusi ning parandusi.

V jagu.

Seadusandlus. ((Likumdošana))

§64.Seadusandliku initsiatiivi õigus kuulub Seimile, aga samuti käesoleva Konstitutsiooniga kindlaksmääratud korras ja mahus – rahvale.

§65.Eelnõusid võivad Seimi esitada: Vabariigi President, valitsus, Seimi komisjonid, vähemalt viie liikmelised saadikute ((Seimi liikmed)) grupid, aga samuti käesoleva Konstitutsiooniga ettenähtud juhtudel ning korras – kümnendik valijaist.

§66.Seim hääletab enne iga majandusaasta algust riigieelarve (tulude-kulude) eelnõud, milline esitatakse valitsuse poolt.

Kui Seim teeb otsuse, milline on seotud vahetud eelarves ettenähtud kuludega, siis samas määrukses peab olema näidatud ära samuti vahendid, millistega selliseid kulutused oleksid kaetud.

Eelarveaasta lõppemisel esitab valitsus Seimile kinnitamiseks aruande eelarve täitmisest.

§67.Seim kehtestab kaitsejõudude rahuaegse isikkoosseisu suuruse.

*§68.Kõigi rahvusvaheliste lepingute puhul, millised lahendatakse seadusandlikul teel, on nõutav Seimi sanktsioon.

Rahvusvaheliste lepingute sõlmimisel võib Läti, demokraatia kindlustamise eesmärgil, delegerida rahvusvahelistele institutsioonidele osa riiklike institutsioonide kompetentsidest. Rahvusvahelised lepingud, millistega delegeritakse rahvusvahelistele institutsioonidele osa riiklike institutsioonide kompetentsidest, võib Seim kinnitada istungitel, millistel osaleb vähemalt kolmandik Seimi liikmeid ja et kinnitamiseks on nõutav kohalviibivate saadikute kahekolmandikune poolthälte enamus. Läti Euroopa Liidus osalemise otsus võetakse vastu üleriiklikul rahvahääletusel, millise läbiviimise ettepaneku teeb Seim.

Vähemalt poolte Seimi liikmete nõudmisel tehakse Läti Euroopa Liidus osalemise olulisi tingimusi ja muudatusi puudutav otsus vaid rahva hääletusel.

*(8. mai 2003.a. seaduse sõnastuses.)

*§69.Vabariigi President avaldab Seimis vastuvõetud seadused mitte enne, kui kümne ja mitte hiljem, kui kahekümne ühe päeva pärast, peale nende vastuvõtmist. Seadus saab kohustuslikuks, kui selles ei ole määratletud mingit teist tähtaega, neljateistkümne päeva pärast, peale avaldamist.

*(23.septembri 2004.a. seaduse sõnastuses.)

§70.Vabariigi President avaldab vastuvõetud seadused järgmisel viisil: „Seim (või rahvas) võttis vastu ja Vabariigi president avaldab järgmise seaduse: (seaduse tekst)“.

*§71.Vabariigi President võib kümne päeva kestel, lugedes Seimi poolt seaduse vastuvõtmise päevast, nõuda Seimi esimehele adresseeritud motiveeritud kirjas seaduse teistkordset läbivaatamist. Kui Seim seadust vastu ei muuda, siis President ei või sellele teistkordselt vastu olla.

*(23.sept.2004.a. seaduse sõnastuses.)

§72.Vabariigi Presidendil on õigus pidada seaduse avaldamist kaks kuud kinni. Ta on kohustatud peatama seaduse avaldamise, kui seda nõuab vähemalt kolmandik Seimi liikmetest. Selda õigust võivad Vabariigi President või kolmandik Seimi liikmetest kasutada kümne päeva

jooksul, lugedes seaduse vastuvõtmise päevast Seimis. Sellisel viisil kinnipeetud seadus pannakse rahvahääletusele, kui seda nõuab vähemalt kümnendik valijaist. Kui ülalpool näidatud kahe kuu jooksul sarnast nõudmist ei esitata, siis nimetatud tähtaja möödumisel tuleb seadus avaldada. Rahvahääletust siis ei toimu, kui Seim hääletab seda seadust teistkordselt ja kui selle poolt antakse kõigi saadikute kolmeneljandikuline poolthääle enamuse.

*(23.09.2004.a. seaduse sõnastuses.)

§73. Rahvahääletusele ei saa esitada eelarve eelnõud ja seadusi laenudest, tollimaksudest, raudteetariifidest, sõjaväekohustuse täitmisest, sõja kuulutamisest ja algusest, rahu sõlmimisest, erakorralise seisukorra mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni samuti nagu välisriikidega sõlmitud lepinguite väljakuulutamisest.

§74. Seimis vastuvõetud seadus, mis on peetud Seimis §72 määrustest kinnipidamise korras kinni, võib olla rahvahääletuse tulemusel tühistatud, kui hääletamisel osalesid selleks viimase Seimi valimistel osalemise õigust omavatest isikutest vähemalt pooled ja kui enamuse hääletas seaduse tühistamise poolt.

*(21.03.1933.a. seaduse sõnastuses: Valdibas Vēstnesis Nr 74., 3
1.03. 1933)

§75. Kui Seim võtab kahekolmandikulise poolthääle enamusega vastu kiireloomulise seaduse, siis Vabariigi President ei või nõuda sellise seaduse teistkordset läbivaatamist; sellist seadust ei saa panna rahvahääletusele ja see peab olema avaldatud hiljemalt kolmandal päeval, peale päevast, mil peale hääletamist President selle sai.

§76. Seim võib muuta Konstitutsiooni istungitel, millistel osalevad selle liikmetest vähemalt kakskolmandikku. Muudatused võetakse vastu kolmel lugemisel kohalviibivate saadikute vähemalt kahekolmandikulise poolthääle enamusega.

*§77. Kui Seim muutis Konstitutsiooni esime, teise, kolmanda, kuuenda või seitsmekümne seitsmenda paragrahvi määrusi, siis sellised muudatused, et saada seaduse jõu, peavad olema pandud rahvahääletusele.

*(15.10.1998.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 06.11.1998.a.)

§78. Vähemalt kümnendikul valijaist on õigus esitada Vabariigi Presidendile täiuslikumalt väljatöötatud Konstitutsiooni muudatuste või eelnõu kava, millise President annab üle Seimile. Kui Seim ei võta eelnõud sisuliste muudatusteta vastu, siis selline eelnõu pannakse rahvahääletusele.

*§79. Rahvahääletusele pandud Konstitutsiooni muudatused loetakse vastuvõetuks, kui nende poolt hääletas vähemalt pool kõigist hääleõiguslikest kodanikest. Läti Euroopa Liidus osalemise või selles osalemise oluliste tingimuste küsimuses rahvahääletusele pandud eelnõu loetakse vastuvõetuks, kui hääletamisel osales üle poole viimastel Seimi valimistel hääletanutest ja kui enamuse hääletas Läti Euroopa Liidus osalemise või selle osalemise oluliste tingimuste muudatuste eelnõu vastuvõtmise poolt.

*(08.05.2003.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 06.06.2003.a.)

§80. Rahvahääletusel võivad osaleda kõik Läti kodanikud, kellel on õigus hääletada Seimi liikmete valimistel.

*§81. (Jäetud välja 03.05.2007.a. seaduse alusel.)

VI jagu

Kohus. ((Tiesa))

*§82. Lätis mõistavad kohut rajooni (linna) kohtud, ringkonna kohtud ja Ülemkohus, aga sõja- või erakorralise seisukorra ajal – ka sõjakohtud.

*(15.10.1998.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 06.11.1998.a.)

§83. Kohtud on sõltumatud ja alluvad vaid seadusele.

*§84. Kohtunikud kinnitatakse Seimi poolt ja nad on asendamatud. Kohtunikud võivad oma

tahte vastaselt olla ametist kõrvaldatud Seimi poolt seaduses sätestatud juhtudel, kohtu distliplinaar kolleegiumi- või kriminaalasjade kohtu otsusega. Seadus võib määrata kindlaks ea, millisesse jõudes kohtunikud lahkuvad oma ametikohalt.

*(04.12.1997.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 31.12.1997.a.)

*§85.Lätis on Konstitutsioonikohus ((Satversmes tiesa)), milline seadusega sätestatud kompetentsi piires vaatab läbi asju seaduste Konstitutsioonile vastavuse suhtes, aga ka teisi, tema kompetentsi seadusega antud asju. Konstitutsioonikohtul on õigus tunnistada jõu kaotanuks seadusi ja teisi akte või nende osi. Konstitutsioonikohtu kohtunikud kinnitatakse seadusega sätestatud ajaks Seimi poolt salajasel hääletamisel vähemalt viiekümne ühe Seimi liikme häälega.

*(05.06.1996.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 26.06.1996.a.)

§86.Õigusemõistmist võivad teostada vaid need organid, millistele on see õigus antud seadusega ja vaid seadusega kindlaksmääratud korras. Sõjakohtud tegutsevad spetsiaalse seaduse alusel.

VII jagu.

Riigikontroll. ((Valsts kontrole))

§87.Riigikontroll on sõltumatu kollegiaalne asutus.

§88.Riigikontrolöörid kinnitatakse ametisse samas korras, kui kohtunikud kuid vaid kindlaksmääratud ajaks, millise kestel võidakse neid vabastada ametist vaid kohtu määrusega. Riigikontrolli korralduse ja kompetentsi määratleb spetsiaalne seadus.

*VIII jagu.

Inimeste põhiõigused. ((Cilvēka pamattiesības))

*(VIII jagu on toodud ära 15.10.1998.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 06.11.1998.a.)

§89.Riik tunnistab ja kaitseb, kooskõlas käesoleva Konstitutsiooni ja seadustega ning Lätit kohustavate rahvusvaheliste lepingutega, inimese põhiõigusi.

§90.Igäühel on õigus teada oma õigustest.

§91.Lätis on kõik inimesed seaduse ning kohtu ees võrdsed. Inimõiguste kasutamisel ei tohi kedagi diskrimineerida.

§92.Igäüks võib oma õigusi ning seaduslikke huve kaitsta õiglases kohtus. Igäüht peetakse süütuks seni, kuni seadusega kooskõlas ei ole tõestatud ta süü. Õiguste põhjendamatu kitsendamise juhtudel on igäühel õigus vastavale hüvitusele.

Igäühel on õigus advokaadi abile.

§93.Igäühe eluõigust kaitseb seadus.

§94.Igäühel on õigus vabadusele ning isiksusepuutumatusse. Kellelki ei tohi võtta vabadust või seda piirata teisiti, kui seaduse alusel.

§95.Riik kaitseb inimese au ja väarikust. Inimese piinamine ja muu julm ning alandav kohtlemine on keelatud. Kellelegi ei tohi mõista julma või inimväarikust alandavat karistust.

§96.Igäühel on õigus eraelu-, eluaseme ja kirjavahetuse puutumatusse.

§97.Igal Läti territooriumil seaduslikult viibival isikul on liikumis- ning eluasemevaliku vabadus.

*§98.Igäühel on Lätist vabalt lahkumise õigus. Igäühel, kellel on läti pass, asub välismaal

viibides Läti riigi kaitse all ja tal on õigus vabalt Läti Vabariiki naaseda. Läti kodanikku ei saa teisele riigile välja anda, erandiks juhtum, milline on nähtud ette Seimi poolt kinnitatud rahvusvahelistes lepingutes, kui väljaandmisega ei rikuta Konstitutsioonis sätestatud põhilisi inimõigusi.

*(23.09.2004.a. seaduse sõnastuses)

§99.Igäühel on mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus. Kirik on riigist eraldatud.

§100.Igäühel on sõnavabadus, milline sisaldab informatsiooni saamise-, valdamise- ja levitamise- ning oma vaadete väljendamise õigust. Tsensuur on keelatud.

*§101.Igal Läti kodanikul on seaduses ettenähtud viisil õigus osaleda riigi- ja omavalitsuse tegevuses ning olla riigiteenistuses.

Omavalitsusi valivad Läti täisõiguslikud kodanikud ja ka Lätis alaliselt elavad Euroopa Liidu kodanikud. Igal Lätis alaliselt elaval Euroopa Liidu kodanikul on seadusega ettenähtud viisil osaleda omavalitsuste tegevuses. Omavalitsuste töökeeleks on läti keel.

*(24.09.2004.a. seaduse sõnastuses.)

§102.Igäühel on õigus astuda seltsidesse, poliitilistesse parteidesse ja teistesse ühiskondlikesse organisatsioonidesse.

§103.Eelnevalt väljakuulutatud rahumeelsete kogunemiste, rongkäigude ja pikettide vabadus on riigi kaitse all.

*§104.Igäühel on õigus, seaduses sätestatud korras, pöörduda avaldustega riigi- ja omavalitsusorganite poole, ning saada sisulise vastuse.

Igäühel on õigus saada vastus läti keeles.

*(30.04.2002.a. seaduse sõnastuses, mis jõustus 24.05.2002.a.)

§105.Igäühel on omandiõigus. Omandit ei tohi ühiskonna huvide vastaselt kasutada. Omandiõigus võib olla piiratud vaid seaduse sätete alusel. Ühiskonna huvises võib teostada sundvõõrandamist vaid erandjuhtudel ja spetsiaalse seaduse alusel ning õiglase hüvituse eest.

§106.Igäühel on õigus vabalt, kooskõlas oma võimete ning kvalifikatsiooniga, valida tegevust ning töökohta. Sunnitöö on keelatud.

Sunnitööks ei loeta katastroofi tagajärgede likvideerimisele kaasamist ja kohtu otsuse alusel tööle panekut.

§107.Igal töötajal õigus, vastavalt tehtud tööle, töötasule, mis ei ole väiksem riigi poolt kehtestatud miinimumtasust ja samuti iganädalastele puhkepäevadele ning igaastasele tasustatavale puhkusele.

§108.Töötajatel on kollektiivlepingu- ja streigiõigus. Riik kaitseb ametühingute vabadust.

§109.Igäühel on õigus, vanaduses, töövõime kaotusel, töötuks jäämisel ja muudel seaduses sätestatud juhtudel, riigi sotsiaalsele abile.

*§110.Riik kaitseb ja toetab abielu – mehe ja naise vahelist liitu, perekonda, lastevanemate ja laste õigusi. Riik aitab eriti laps-invaliide, vanemate hoolest ilma jäänud või vägivalda ohvriks langenud lapsi.

*(15.12.2005.a. seaduse sõnastuses.)

§111.Riik kaitseb inimese tervist ja garanteerib igäühele meditsiinilise abi miinimumi.

§112.Igäühel on õigus haridusele. Riik tagab tasuta põhi- ja keskkooliõiguse saamise võimaluse. Põhiharidus on kohustuslik.

§113.Riik tunnustab teaduse-, kunsti- ja muu loometegevuse vabadust, ning samuti kaitseb autori- ning patendiõigusi.

§114. Rahvusvähemustesse kuuluvatel isikutel on oma keele, ethnose ning kultuuri omapära säilitamise ja arendamise õigus.

§115.Riik kaitseb igäühe õigust tervislikule keskkonnale, teavitades keskkonna seisundist ja hoolitsedes selle kaitse ning parandamise eest.

§116.Isikute õigused, millised on sätestatud käesoleva Konstitutsiooni artiklites üheksakümmend seitse, üheksakümmend kaheksa, sada, saja teine, saja kolmas, saja kuues ja saja kaheksas, võivad seaduses sätestatud juhtudel, teiste inimeste õiguste, riigi demokraatliku ülesehituse, ühiskonna julgeoleku, heaolu ja moraali kaitsmiseks, olla piiratud. Käesolevas artiklis

viidatud tingimuste alusel võib samuti olla piiratud usuliste veendumuste levitamine.

Asutava Kogu esimees I. Tšakste,

Asutava Kogu sekretār R. Ivanov,

Selleks, et tehnilistes küsimustes võtta kontakti, kasutage alljärgnevat linki:

Copyright © Latvijas Republikas Satversmes tiesa 2008.